

3. Данилова Г. С. Акмеологічна модель педагога // Освіта і управління. – 2006. – №3–4. – С. 82–84.
4. Деркач А. А. Акмеология: личностное и профессиональное развитие человека. КН.1–5. – М. : РАГС, 1999. – кн.1.: методолого-прикладные основы акмеологических исследований. – 392 с.
5. Максимова В. Н. Акмеология школьного образования. – СПб. : ЛОИРО, 2000. – 232 с.
6. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. – К. : Освіта, 2004. – 192 с.
7. Сазоненко Г. С. Акметехнології: принципи реалізації // Перспективні педагогічні технології в системі неперервної освіти : матеріали Всеукр. наук.-пошукової конф. 19 лист. 2004 в м. Київ. – ч.1 / за заг. ред. І. Г. Єрмакова, С. В. Рудаківської. – К., 2005. – С. 125–132.
8. Сазоненко Г. С. Освіта майбутнього : наук.-метод. посібник / Г. С. Сазоненко. – К., 2008. – С. 162.
9. Сходинками до успіху : Досвід Українського гуманітарного ліцею в ретроспективі / Укл. Мозгова В. П. // Сазоненко Г. С. Педагогіка успіху: досвід становлення акмеологічної системи ліцею : наук.-метод. зб. – К., 2004. – С. 589–602.

Романько Т. І.*

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ОЦІНЮВАННЯ І ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ

Автор аналізує досвід впровадження психолого-педагогічних вимог до контрольньо-регулюючого компоненту навчально-виховного процесу сучасних загальноосвітніх шкіл.

Оцінювання навчальних досягнень учнів розглядається нині як умова забезпечення конкурентоспроможності особистості і національної економіки, запорука успішної інтеграції освітньої системи України у європейський та світовий культурно-освітній простір.

Як показує аналіз психолого-педагогічної і методичної літератури, у розробці проблеми вивчення методів контролю досягнуто вже значних результатів. У працях Е. Берязняка, Н. Мойсеюка розкриваються умови підвищення якості знань учнів. В. Воронкова і С. Мирський розробили методику реалізації диференційованого підходу в процесі контролю знань особистості. М. Махмутов, Н. Менчинська, О. Савченко, М. Скаткін вивчили якісні характеристики (показники) знань. До них вони відносять повноту, правильність, усвідомленість, міцність, точність, гнучкість, конкретність, глибину, дієвість [1].

У наш час вітчизняними вченими і вчителями-практиками визначені зміст і завдання контролю, створена класифікація контрольних завдань, сформульовані основні вимоги до розробки контрольних завдань, процедури адміністрування контролю; проаналізовані та описані особливості організації контролю різних видів діяльності, розглянуто специфіку конт-

* © Романько Т. І.

ролю за процесом становлення особистості на різних етапах її розвитку.

Але вивчення досвіду роботи сучасних шкіл показує наявність ще багатьох недоліків. Контроль та оцінювання пізнавальної діяльності особистості в багатьох закладах залишається суб'єктивним, а методи їх реалізації, на жаль, ще застарілими.

Сьогодні виникає необхідність удосконалення можливості вимірювання успішності учнів за допомогою якісних та кількісних показників. Використання сучасних методів контролю та оцінки, дотримання основних психолого-педагогічних вимог, що висувуються до організації навчального процесу (об'єктивність, надійність, вимірюваність, цілеспрямованість, систематичність тощо) дозволило б наблизити ефективність педагогічного впливу на особистість до світових стандартів. Очевидно, що лише той педагог зуміє пізнати дитину, який володіє діагностичними вміннями, здатен правильно оцінити вміння та навички учнів.

Як показали результати констатувального експерименту, учителі володіють відповідними знаннями й навичками недостатньо. Вони часто використовують методи контролю за навчально-пізнавальною діяльністю особистості, які не відповідають сучасним реаліям, нові популярні методи, такі як тестування, застосовуються непрофесійно. Сьогодні в практиці виховного впливу найбільш поширені тести, що оцінюють фактичні знання учнів, і тому в багатьох сучасних загальноосвітніх школах домінує механічне заучування інформації і репродуктивний рівень її відтворення.

Анкетування вчителів Херсонщини показало, що основними причинами низького рівня навчальних досягнень учнів середніх класів є:

- великі навчальні навантаження (37%);
- брак контролю за навчальною діяльністю учнів (40%);
- незрілість психічних функцій: пам'яті, мислення, уваги (52%);
- відсутність пізнавальних інтересів (35%);
- проблеми зі здоров'ям дитини (41%).

Аналогічні результати отримала й О. Онаць. Вона вказує, що донині в нашій школі в більшості випадків робиться акцент на засвоєння фактичного матеріалу, а педагогічні вимірювання дуже спрощені: недооцінюється формування вмінь та навичок щодо їх практичного використання в нестандартних умовах, що краще потрібно молодій людині для адаптації в житті.

Це відбувається тому, що при традиційних методах оцінювання навчальних досягнень учнів під час контролю не встановлюються конкретні цілі навчання.

На об'єктивність оцінки впливає визначення різних об'єктів контролю: одні вчителі оцінюють фактично засвоєний навчальний матеріал, інші – здатність застосовувати набуті знання на практиці, а треті – спроможність переносити набуті знання на вирішення нових завдань. Отже, фактично оцінюються різні

аспекти навчального матеріалу, і кожен учитель розробляє свою систему перевірки навчальних досягнень. Але вона повинна бути невід'ємною частиною навчання, а не простою формальністю [3].

Перевірка і оцінка знань учнів – необхідна складова частина процесу навчання. Контроль тісно пов'язаний з іншими його ланками – розкриттям нового матеріалу, закріпленням, усвідомленням і застосуванням отриманих знань у практичній діяльності. Перевірка знань дозволяє виявити якість оволодіння учнями матеріалом, установити прогалини в знаннях, уміннях і навичках і вчасно їх усунути. Підсумки контролю служать основою для оцінки успішності школярів, яка характеризує ступінь оволодіння ними знаннями, уміннями та навичками у відповідності до вимог програми. Якщо контроль показав відсутність або недостатність засвоєння матеріалу з тієї або іншої теми, учитель аналізує свою роботу: правильність вибору методів, організації процесу подачі матеріалу, урахування можливостей учнів всього класу і кожного зокрема. Систематичний контроль має також і виховне значення: він дисциплінує школярів, привчає їх до акуратності, наполегливості, формує почуття гордості за свою працю тощо.

Дослідженнями Б. Ананьєва, Т. Андрущенко, Ю. Бабанського встановлено, що низький рівень знань учнів зумовлюється як об'єктивними причинами (умови життя, неправильно організоване спілкування з учнем, формалізм учителів і батьків у ставленні до навчання дітей, педагогічна занедбаність, психотравмувальна ситуація), так і суб'єктивними причинами (рівень розумового розвитку дитини, ставлення самого учня до навчальної діяльності, інфантилізм школяра, слабкий стан фізичного здоров'я, несформованість мотивів навчання, низька самооцінка учня).

У практичній діяльності слід урахувувати, що психологічні причини труднощів у навчанні поділяються на дві великі групи. Першу утворюють вади розвитку мотиваційної сфери особистості учня, другу групу становлять вади пізнавальної діяльності. Саме психологічні чинники відіграють важливу роль у формуванні особистості, розвитку адекватної самооцінки й самоприйняття учня [1].

Л. Виготський вказував, що найважливішою причиною неуспішності в навчанні є психологічна неготовність до навчання в школі. Рівень актуального розвитку дитини, яка йде до школи, має бути таким, щоби програма навчання потрапляла в зону її найближчого розвитку. Межа цієї зони визначається рівнем складності завдань, які дитина може розв'язати під керівництвом дорослого. Якщо зона найближчого розвитку дитини нижча за потрібну для засвоєння навчальної програми у школі, дитина вважається психологічно неготовою до навчання, неспроможною засвоїти програмовий матеріал. Учитися такій дитині досить важко, вона одразу потрапляє до лав неуспішних

учнів.

До неуспішності призводить також недостатність сформованості мотивації до навчання, прагнення до пізнання [1].

Дедалі очевиднішим стає той факт, що самооцінка дитини («Я-концепція») значною мірою визначає її поведінку й успішність. Негативна «Я-концепція» учня (уявлення про себе, як про людину, нездатну до серйозного навчання), призводить до невдач. Таким чином, впливаючи на самооцінку школяра, невдача призводить до нових невдач у майбутньому.

Однією з найважливіших психологічних причин неспішності в навчанні є низький рівень розвитку психічних пізнавальних процесів у молодших школярів. На жаль, іноді батьки приділяють недостатньо уваги розвитку в дітей уміння порівнювати, аналізувати, пояснювати особливості предметів, явищ, недостатньо розвивають увагу [2].

Тому можна стверджувати, що підготовка уваги учнів до сприйняття нового матеріалу є першочерговою метою, і вирішити її можна різноманітними методичними прийомами:

- систематично нагадувати учням, що певне явище (подія) уже вивчалось на уроках з інших предметів;
- поставити запитання, відповідь на яке потребує знання матеріалу з суміжних предметів;
- дати завдання на пригадування (використання) інформації з іншої навчальної дисципліни;
- використовувати музичний твір, художній образ в процесі сприймання, наприклад, сезонних явищ на уроках біології (географії).

Сучасне педагогічне мислення пропонує частіше використовувати прийоми змістового групування навчального матеріалу, виділення змістових опорних пунктів, що:

- вносить в аналітично-синтетичну діяльність особистості цілеспрямованість у процесі розв'язання нових завдань;
- підвищує активність дитини в самостійній роботі;
- забезпечує кращу організацію мисленнєвої діяльності;
- виробляє логічну послідовність у розв'язанні як загальних, так і конкретних завдань.

Вивчення досвіду шкіл Херсонщини показує, що постійне встановлення внутрішньо- і міжпредметних зв'язків є необхідною умовою підвищення якості знань особистості.

Ефективним психолого-педагогічними умовами інтелектуального розвитку особистості в сучасній загальноосвітній школі, на наш погляд, можуть бути:

- використання різних типів завдань для самостійного виконання під час проведення уроку;
- послідовне ускладнення завдань за змістом та спорами розв'язання, як усередині кожної з тем, що вивчається, так і протягом усього процесу навчання;
- формування в учнів навичок самостійної навчальної роботи, у тому числі узагальнених прийомів її виконання;

НАУКА – ШКОЛІ

- поєднання прямого та опосередкованого шляхів керування самостійною пізнавальною діяльністю школярів;
- послідовне скорочення педагогічної допомоги учням на основі згортання інструкції.

У процесі аналізу динаміки вивчення контролю та оцінювання знань, умінь і навичок учнів в історії і теорії вітчизняної науки хочеться звернути увагу вчителів-практиків на слушне зауваження О. Онаць: «Досвід інших країн та дані наукових досліджень доводять, що оцінювання керує навчанням, і жодні зміни в побудові освіти не будуть ефективними, якщо вони не підтримані відповідним оцінюванням, яке повинно бути невід'ємною частиною навчального процесу, а не формальним» [3].

Таким чином, результати констатувального експерименту показують, що реформування системи освіти в Україні потребує вдосконалення методики оцінювання й підвищення якості знань, умінь і навичок особистості, продовження активних пошуків шляхів ефективної реалізації основних психолого-педагогічних вимог до контрольного-регулювального компоненту навчально-виховного процесу сучасної загальноосвітньої школи.

Література:

1. Зброцький М. М. Педагогічна психологія: Курс лекцій. – К. : МАУП, 2000. – 100 с.
2. Миرونюк С. Подолання причин неуспішності учнів молодших класів. // Завуч. – 2014. – № 16 – С. 2–3.
3. Онаць О. Педагогічне оцінювання // Директор школи. – 2006. – № 2. – С. 3–7.